

Riigikogu sotsiaalkomisjoni istungi protokoll nr 27

Tallinn, Toompea

Teisipäev, 17. oktoober 2023

Algus 14.00, lõpp 15.43

Juhataja: Õnne Pillak (esimees)

Protokollija: Riin Lindpere (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Kalle Grünthal, Andre Hanimägi, Mario Kadastik (Karmen Joller asendusliige), Tanel Kiik, Kert Kingo (Arvo Aller asendusliige), Helmen Kütt, Irja Lutsar, Eero Merilind, Kristina Šmigun-Vähi

Komisjoni ametnikud: Heidi Barot (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helgi Kundla (nõunik), Kristi Reindla (nõunik)

Puudusid: Annika Arula ja Riina Solman

Kutsutud: Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna keskkonnatervise ja kemikaaliohutuse juht Aive Telling, Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna aktsiiside talituse peaspetsialist Hille Reinhold ja maksuauditi osakonna II maksuauditi üksuse maksuaudiitor Heli Rästas, Rahandusministeeriumi maksu- ja tollipoliitika osakonna peaspetsialist Heidi Vessel, Philip Morris Eesti OÜ esindaja Margit Pulk, NNA Suitsuvaba Eesti MTÜ esindaja Tarmo Kruusimäe, Vapista OÜ esindajad Rene Suburg ja Lauri Plato, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ettevõtluse osakonna juhataja Ulrika Paavle; Riigikogu Kantselei avalike suhete osakonna pressinõunik Maris Meissaar, praktikant Athina Isadora Lepvalts

Päevakord:

1. Vabariigi Valitsuse algatatud tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu (223 SE) teise lugemise ettevalmistamine (kaasamine)
2. Kollektiivse pöördumise „Vabariigi valitsusele puudega ja vähenenud töövõimega inimeste toetuseks.“ arutelu jätkamine
3. Info ja muud küsimused

1. Vabariigi Valitsuse algatatud tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu (223 SE) teise lugemise ettevalmistamine (kaasamine)

Õnne Pillak märkis sissejuhatuseks, et kõik päevakorrapunkti juurde kutsutud on esitanud oma arvamused ka kirjalikult. Pillak andis sõna arvamuse tutvustamiseks Maksu- ja Tolliameti (MTA) esindajale.

Hille Reinhold tutvustas lühidalt MTA tehnilist laadi ettepanekut, mis täpsustab eelnõu sõnastust (lisa 1).

Aive Telling kommenteeris, et Sotsiaalministeeriumil (SOM) täpsustuse osas vastuväiteid ei ole, MTA muudatuse eesmärk on teksti parem loetavus.

Õnne Pillak andis arvamuse tutvustamiseks sõna Philip Morris Eesti esindajale.

Margit Pulk sõnas, et Philip Morris Eesti (lisa 2) soovib juhtida tähelepanu ehamõistlikule ja ilmselt ka ebarealistlikule jõustumistähtajale (23. oktoober 2023). Eelnõu aluseks oleva Euroopa Komisjoni delegeeritud direktiivi 2022/2100 artikkel 2 näeb ette, et liikmesriigid võtavad vajalikud õigus- ja haldusnormid üle hiljemalt 23. juuliks 2023 ja sellest tulenevalt kohaldavad neid norme alates 23. oktoobrist 2023. Kaubanduslikke tegevusi ei saa teha enne kui on selge kohalik seadusandlus. Ettevõtjad soovivad mõistlikku üleminekuaga hetkest, kui on teada, milline saab olema Eesti regulatsioon.

Lisaks kommenteeris Pulk Eesti 200 fraktsiooni esitatud muudatusettepanekut, millega soovitakse tubakaseaduse §-s 7 suitsetamise mõiste alla lisada kuumutatud mitteduitsetatavad tubakatooted. Kehtivas tubakaseaduse § 29 lõikes kaks on kirjas: „Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud keeldu kohaldatakse elektroonilisele sigaretile ja uudsele suitsuvabale tubakatootele ning lõike 1 punkte 1 ja 2 ka teistele tubakatootega sarnaselt kasutatavatele toodetele“. Seega on esitatud muudatusettepaneku mõte olemuslikult juba seaduses sees. Teksti selguse huvides võiks lisada kuumutatud tubakatoote mõiste §-i 29, kuhu on varasemalt lisatud e-sigaretid ja teised uued tubakavabad tooted. Kui hakata muutma suitsetamise definitsiooni §-s 7, siis võiks arutada, kas lisada sinna ka e-sigaretid ja kõik muud tooted, mis lähevad tubakatoote alla. Samuti juhtis Pulk tähelepanu delegeeritud direktiivi ülevõtmisega seotud kaasusele Iirimaal, kus kaks ettevõtet on läinud riigi vastu kohtusse. Iirimaa on suunanud selle juhtumi Euroopa Kohtusse. Delegeeritud direktiiv on vastu võetud Euroopa Komisjoni poolt, aga see ei ole vastu võetud Euroopa Parlamendi otsusega.

Õnne Pillak märkis, et eelnõu kohta esitatud muudatusettepanekuid arutatakse eraldi istungil. Pillak palus SOM-i esindajal kommenteerida võimalikku kolmekuulist üleminekuperioodi.

Aive Telling vastas, et SOM ei nõustu täiendava üleminekuaja andmisega, kuna see ei ole põhjendatud. Regulatsioon oli pikalt ette teada. Euroopa Komisjoni soov on, et 23. oktoobrist 2023 ei toodaks enam maitsestatud tooteid turule. Kui Eesti direktiivi õigeks ajaks üle ei võta, siis on meil kohustus need normid viivitamatult jõustada. SOM-il ei ole voli anda täiendavat üleminekuaga.

Õnne Pillak märkis, et kuna eelnõu jõudis Riigikokku suhteliselt hilja, siis tema hinnangul võiks siiski küsitud kolmekuulise üleminekuaja anda.

Pillak andis sõna NNA Suitsuvaba Eesti MTÜ esindajale.

Tarmo Kruusimäe sõnul jääb seaduseelnõu seletuskirjast mulje, justkui selle muudatuse mõju oleks tarbijatele väheoluline. Jääb arusaamatuks, mis probleemi püütakse lahendada kui mõju tarbijatele ei ole. NNA Suitsuvaba Eesti MTÜ hinnangul on maitsestatud ja lõhnad olulised ning tõsiselt on alahinnatud salaturu mõju (lisa 3). Lähiriikides on maitsestatud lubatud. Salaturuga kaasnevat riski oleks võimalik märgatavalt vähendada, kui maitsestatud e-vedelike müük jõuaks tagasi ametlikku kaubandusse. Mitmel pool maailmas käsitletakse alternatiivseid tubaka- ja nikotiinitooteid suitsetamisest loobumise vahendina ning teadusuuringutes on leidnud kinnitust ka nende efektiivsus.

Aive Telling kinnitas, et Eestis on tarbijaid vähe. Tegemist on Euroopa Liidu (EL) ülese regulatsiooniga ja paljudes liikmesriikides on olukord teistsugune. Liikmesriigid ei saa valida, kuidas toimida. SOM on jätkuvalt seda meelt, et maitsestatud tubakatooted on noortele atraktiivsed ja neid ei peaks turul soosima.

Õnne Pillak andis sõna Vapista OÜ esindajale.

Lauri Plato rääkis täpsemalt kirjalikult esitatud arvamusest (lisa 4), milles palutakse kolmekuulist üleminekuperioodi, mis aitaks tagada sujuva ülemineku uutele reeglitele. Seadus keelustab maitsestatud, aga samal ajal seab täiendavad reeglid pakenditele.

Õnne Pillak andis sõna Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (TTJA) esindajale.

Ulrika Paavle mainis, et TTJA kommentaarid esitati kirjalikult (lisa 5). Lisaks tõi Paavle välja, et kui üht tüüpi tubakatoodete puhul keelatakse maitsestatud ära, aga teist tüüpi toodetel neid lubatakse, siis on äärmiselt keeruline järelevalvet teha. Täna on e-vedelike puhul maitsestatud keelatud. Müügil on needsamad tooted aurukivide maitsestatatena. Tubakatoodete müügil spetsialiseerunud kaupluste puhul kehtivad teatud reeglid, aga samas müüakse seal lisaks tubakatoodetele ka difuuserite lõhnastajaid. Täna puudub hea lahendus, kuidas selliste asjade üle järelevalvet teostada. Oluline oleks mõelda regulatsiooni parandamise peale.

Aive Telling kommenteeris, et SOM toetab eelnõu täpsemat sõnastamist. SOM on teadlik, et seadusesse on vaja e-vedeliku definitsiooni. Antud eelnõu on ainult direktiivi ülevõtmiseks, pluss ühe eelmise direktiivi nõude täpsustamine. Edaspidi on plaanis nii nikotiinitooteid kui ka e-sigareti mõiste täpsustamist hõlmav eelnõu.

Õnne Pillak andis küsimusteks sõna komisjoni liikmetele.

Kalle Grünthal märkis, et salaturu mõju on selgelt alahinnatud. Ajaloost on mitmeid näiteid kuiva seaduse kehtestamisest, mis tõi kaasa illegaalse alkoholi müügi ja salakaubaveo. Ootus, et eelnõu lahendab olukorra maitseisandite osas, võib osutuda ebarealistlikuks. Tooted saadakse mustal turult ikkagi kätte ning need ei ole enam kontrollitud tooted.

Tarmo Kruusimäe mainis, et tarbijatele tuleb tagada kindlustunne. Riik on reageerinud valesti, inimesi peaks motiveerima mustale turule selga pöörama. Terviseametil ei jätku raha kohustuste täitmiseks. Täna on 70-80% must turg, mida ei saa maksustada. Tegemist on täiskasvanutele mõeldud toodetega ja tarbijatel peab olema ka kindlus, et pakutav toode on eelnevalt kontrollitud.

Kalle Grünthal lisas, et mustal turul tundmatute ainete kokkusegamine võib kaasa tuua fataalseid tagajärgi. Milliseid meetmeid ollakse valmis rakendama musta turu piiramiseks?

Aive Telling vastas, et täiskasvanud elanikkonnast oli eelnõu koostamise hetkel toote tarvitajaid ca 0,2% ja nende hulka arvestatakse ka 16-18 aastased alaealised. Pool nendest ehk 0,1% elanikkonnast kasutab maitsestatud tooteid. Kui paljud neist on valmis tooteid hankima salaturult? Kas see suurendaks oluliselt salaturu osakaalu? Terviseameti viimasest tervisekäitumise uuringust selgub, et kuumutatud tubakatoodete tarvitajate hulk on tõusnud tänaseks 1%-le täiskasvanud elanikkonnast. Telling lisas, et e-sigareti erinevate vedelikega eksperimenteerimist ja nende segamist esines ka siis, kui kõik maitseid ja komponendid olid lubatud.

Kalle Grünthal küsis uuesti, milliseid meetmeid plaanitakse rakendada salaturu tõkestamiseks.

Aive Telling vastas, et e-sigareti vedelikud ja maitseid ning kuumutatud tubakatooted on kaks erinevat asja. Oluline on elanikkonna teadlikkuse tõstmine, see on ühtlasi ka üldine riskikäitumine, kemikaaliohutus. Inimestele on vaja selgitada, et kõiki tundmatuid aineid ei peaks segama ja endale kopsu tõmbama. See on üldine harituse küsimus ja mingit spetsiaalset meedet ei ole.

Kert Kingo avaldas arvamust, et Eestis on tõsine narkoprobleem, millega ei taheta tegeleda. Noorte seas on väga tormiline tablettide tarvitamine. Tablettidel ei ole maasika ega limonaadi maitset, aga neid tarvitatakse. Riiklikul tasandil tegeletakse maitsetega, selle asemel, et tegeleda pärisprobleemidega. Tarvitajate hulgaks mainiti 1%, samal ajal narkootiliste ainete tarvitajaid on noorte seas ca 78%. SOM-i esindaja mainis, et peame muudatuse sisse viima, kuna teistes riikides on olukord halb. Eesti on iseseisev riik ja me ei pea direktiivi 100% vastu võtma. Peame lähtuma oma riigi vajadustest. Kõiki asjaolusid arvestades oleks mõistlik anda vähemalt kolmekuuline ülemikuaeg. Milline seadus keelab tähtaega pikendada ja miks meil ei ole voli seda muuta?

Aive Telling vastas, et meil on kohustus see õigusakt viivitamatult üle võtta.

Kert Kingo palus osutada, kus on öeldud, et „viivitamata“ tähendab ilma põhjalikku analüüsi tegemata ja ilma kohaliku turgu arvestamata. Kas see on ministeeriumi tõlgendus?

Õnne Pillak kordas, et ka tema peab õigeks üleminekuaja andmist. Muudatusettepanekute esitamise faasis oleks võimalik see üksmeelselt ära teha.

Andre Hanimägi usub, et maitsete keelustamisel on mõju ja see aitab toodete tarvitamist vähendada. Arvestades, kui vähe on kummutatavatel tubakatoodetel tarvitajaid, siis ei ole põhjust arvata, et tekiks suurem üle piiri vedamine, nagu seda oli alkoholi puhul. Hanimägi tundis huvi, kuhu eelnõu nii pikalt kinni jäi, et arutelu toimub vaid nädal enne eeldatavat jõustumist. Kui kaugele on lähinaabrid direktiivi ülevõtmisega jõudnud?

Aive Telling vastas, et eelnõu avaldati *Official Journalis* 2022. aasta novembris. Eelnõu valmistati SOM-is ette, see läbis kooskõlastusringi. Plaan oli see kohe uue valitsuse ametisse asumisel menetlusse anda. Riigikokku jõudis eelnõu k.a juuni alguses. Lätlastest rääkides on oluline vahet teha e-sigareti maitsete keelamisel ja direktiivi ülevõtmisel. Tellingu teada on lätlaste direktiivi üle võtnud.

Andre Hanimägi palus selgitada, mis juhtub siis, kui antakse kolmekuuline üleminekuperiood. Kas sellega kaasneks trahv EL-ist?

Aive Telling sellele vastata ei osanud. Euroopa Komisjon on saatnud rikkumismenetluse algatamise kirja, millele peab vastama.

Õnne Pillaku teada trahvi ei kaasne, aga Euroopa Komisjoni tuleb informeerida.

Margit Pulk mainis, et vähemalt Poolas ja Rootsis ei ole direktiivi veel üle võetud. Kõik riigid, kes ei olnud seda tähtjaks üle võtnud, said Euroopa Komisjonilt samasisulise kirja.

Õnne Pillak palus SOM-i esindajal välja selgitada, kas üleminekuaja andmisega kaasneks trahv. Samuti palus ta kirjalikku ülevaadet sellest, kui kaugel teised riigid on direktiivi ülevõtmisega.

Eero Merilind pani sotsiaalkomisjoni liikmetele südamele, et esmane eesmärk peaks olema rahvastiku tervise kaitse. Nii tubaka, alkoholi kui narkootikumide puhul peaks eesmärk igal juhul olema nende kasutamise vähendamine.

Andre Hanimägi küsis, kas eelnõuga püütakse lahendada kuidagi ka seda probleemi, et kuumutatud tubakatoodete maitsete kaotamisel ei ilmuks alternatiivsed maitsestamise lahendused kohe ametlikult müügile.

Aive Telling vastas, et eelnõu lähtub direktiivi tekstist ja sinna SOM midagi lisanud ei ole. Sellise siseriikliku piirangu või keelu kehtestamine oleks pikem protsess. Tootjad ja müüjad ise oskavad paremini kommeteeri, millised on võimalikud lahendused maitsestamiseks.

Margit Pulk kommenteeris, et Philip Morris ei tegele keelatud maitsete tootmisega. Turul sellised asjad eksisteerivad, tootele antakse lihtsalt teine kategooria ja nimi. Jaemüüjaid saab koolitada ja neile südamele panna, et selliseid asju müüki ei võetaks.

Ulrika Paavle lisas, et ettevõtjad on väga leidlikud. TTJA osutas vajadusele lahendada olukorda tervikuna. Ühe konkreetse tegevuse võib ära keelata, aga kui kõrval on sarnane asi lubatud, siis keeldu reaalselt jõustada on raske.

Andre Hanimägi rõhutas, et peaksime vaatama probleemi tervikuna. Direktiivi ülevõtmine peab toimuma kiirelt, aga kas SOM on valmis järgmise sammuna vaatama ka TTJA ettepanekuid ja püüdma lahendada tervikprobleemi.

Aive Telling vastas, et terviklahendus on teise eelnõuga juba töös. Sätete menetlus on erinev ja sellepärast peab neid ka eraldi menetlema.

Kert Kingo mainis, et tema hinnangul on tegemist pooliku lahendusega, kuna eelnõu ei hõlma kõike vajalikku, ei hõlma e-sigarettide maitseid, vesipiibu maitseid, jms. Oluline oleks kehtestada ühtsed reeglid kõigile toodetele. Kas eesmärk on kiirus või probleemi tegelik lahendamine?

Aive Telling vastas, et rääkides kõikide maitsete keelamisest peaks täpsustama, kas mõeldakse e-sigareti puhul kõikide maitsete keelamisest. Sellist poliitilist otsust seni ei ole, et kõik maitsete kõikidel tubakatoodetel ära keelata. Kui see nüüd on uus suund ja soov, siis SOM on kindlasti valmis toetama kõikide tubakatoodete eristuvate maitsete keelamist.

Irja Lutsar küsis tubakatootjatelt, et kui rahvatervise seisukohalt on eesmärk suitsetamist vähendada, siis miks lisatakse toodetele maitseid. Lisaainete vajalikkus on mõistetav, aga kas maitseainete panemisel on ka mingi muu eesmärk peale nende atraktiivsemaks muutmise.

Rene Suburg vastas, et see sõltub konkreetsest tootest. E-sigareti eesmärk on olla suitsetamisele ohutum alternatiiv. Selle puhul on maitsete lisamine oluline. Inimesi on oluline motiveerida tarbima ohutum toodet. Kui inimene soovib suitsetamisest loobuda ja soovib ohumat alternatiivi, siis ei ole loogiline pakkuda talle vaid tubakamaitset, millest ta püüab loobuda.

Margit Pulk kommenteeris kuumutatavate toodete osas, et täna on kaubanduses saadaval tubakapõhised tooted ja maitseid sisuliselt ei ole. See toode ongi mõeldud nendele, kes tahavad endiselt tubakamaitset, aga tarbivad toodet, mis on vähem kahjulik. Tehnoloogiliselt on need natukene erinevad tooted.

Andre Hanimägi tundis muret, kas maitsete keelamisega ei saavutata EL-is ja Eestis vastupidist efekti ja inimesed jäävad klassikalise sigareti suitsetamise juurde.

Aive Telling vastas, et kuumutatavat sigareti me turult ära ei kaota, toode oleks lihtsalt vähem atraktiivne. Väga magusaid maitseid sellele tootele lisada ei saagi, aga mentoolimaitse lisamine on võimalik. Seega liigutakse suitsetamise vähendamise suunas, kui toode ei ole

tarvitajale enam nii atraktiivne. Maitsestatud tooteid tarvitavad ja eelistavad eelkõige noored inimesed.

Kert Kingo märkis, et väljend „atraktiivne toode“ on äärmiselt ebasobiv ja palus mõelda sobivamat sõnastust.

Aive Telling vastas, et sõnavalik tuleb Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) tubakakontrolli raamkonventsioonist. Atraktiivsus ei ole ainult maitse, vaid ka toodete välimus. Osades riikides on ka standardiseeritud pakend, mida Eestis ei ole.

Rene Suburg kommenteeris, et tema esindab täiskasvanud tarbijaid. E-sigareti puhul 2019. aastal üle 90% tarbis erinevate maitsetega tooteid. Need maitsete keelustati. Kuna tarbijaskond oli päris suur, siis vajadus toote järgi jäi. Tulid alternatiivsed pakkumised mustale turule. Diilerid tõenäoliselt ei küsi lastelt dokumenti.

Tarmo Kruusimäe nentis, et kui on nõudlus, siis tuleb ka pakkumine kasvõi salaturul. Kas on näiteks tuua mõni edulugu seoses maitsete keelustamisega. Kas noorte seas on tarvitamine vähenenud? Kas must turg on vähenenud?

Ulrika Paavle märkis, et tubaka kontekstis on salaturg täiesti reaalne probleem. Järelevalveasutusena TTJA-l puuduvad täna pädevused efektiivseks tegevuseks. Müüjateni jõudmiseks oleks kõige tõhusam lahendus kontrolltehing. Täna on kontrolltehtingu pädevus ainult Maksu- ja Tolliametil. Peaks mõtlema, kas seda õigust võiks laiendada ka teistele asutustele.

Õnne Pillak kinnitas, et kui kontrolli ei suudeta tagada, siis on tegemist vaid pooliku lahendusega.

Rene Suburg tõi näite USAst, kus enam osariikides tubakatoodete maitsete keelati. Seejärel tehti väga laiapõhjaline analüüs, mis näitas et, nendes osariikides, kus maitsete olid keelatud, tõusis tavalisigaretide müük. See oleks tervisealane katastroof, kui suunata inimesi ohutumalt alternatiivilt tagasi tavalisigaretite tarbimisele.

Õnne Pillak tuletas meelde, et toodet ära ei keelata ja alternatiiv jääb alles. Erinevatest meelemürkidest rääkides tuleb neid probleeme vaadata eraldi ja kõigiga tuleb tegeleda. Kui rääkida rahva tervisest ja selle hoidmisest, siis ennetus on parim ravim. Pillak tänas kõiki istungil osalejaid ja lubas, et komisjon tegeleb tähtsaja pikendamise edasi.

2. Kollektiivse pöördumise „Vabariigi valitsusele puudega ja vähenenud töövõimega inimeste toetuseks.“ arutelu jätkamine

Komisjon leidis, et kollektiivses pöördumises tõstatatud teema on oluline ning puuetega ja vähenenud töövõimega inimeste probleemid vajavad suuremat tähelepanu. Sotsiaalkomisjoni istungil juhiti taas kord tähelepanu asjaolule, et pöördumine on adresseeritud Vabariigi Valitsusele, mitte Riigikogule. Sotsiaalkomisjon edastas pöördumise Vabariigi Valitsusele seisukoha kujundamiseks ning pöördumisele vastamiseks palvega kujundatud seisukohast teavitada ka komisjoni. Sotsiaalministeerium saatis vastused 19.09.2023 kirjaga nr 1.5-8/2408-3 kollektiivse pöördumise algatajate esindajale ja sotsiaalkomisjonile ning lisaks saatis Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium vastused 21.09.2023 kirjaga nr 29-1/4079-2 kollektiivse pöördumise algatajate esindajale ja sotsiaalkomisjonile, kuna pöördumises tehti ettepanekuid töövõimetoetuse, vähenenud töövõimega isikute ning tööalase rehabilitatsiooni teenuste osas.

Õnne Pillak sõnas, et komisjoni liikmetele saadetakse kollektiivse pöördumise algatajatele saadetava vastuskirja projekt, millele liikmed saavad teha ettepanekuid ja parandusi kuni 19.10.2023 kl 12.00.

3. Info ja muud küsimused

3.1 **Õnne Pillak** andis komisjoni liikmetele teada, et 23.-27.10.2023 viibib Eestis OECD inimõiguste osakonna delegatsioon, kes soovib ühiskohtumist Riigikogu sotsiaalkomisjoni ja õiguskomisjoniga.

Õnne Pillak
juhataja

Riin Lindpere
protokollija